

SILBOJOCK. (Piteå lappmark.)

Vid den hytta, som 1635 anlades vid Silbojocks utflöde i Sädvajaur i och för Nasafjällsmalmens förädling (se inledn. till Arjeplog och Nasafjäll), anställdes omedelbart en af bergsstaten aflönad brukspredikant, hvilken vid inrättandet af Silbojocks pastorat gen. kgl. förordn. 24 sept. 1640 blef dess förste khde. Trots att den egentliga betingelsen för församlingens uppkomst och tillvaro i och med silfververkets förstöring af norrmännen 1659 upphörde, kom pastoratet att äga bestånd i ännu tre kvarts sekel. Prosten Grubb i Umeå förordade visserligen 16 juni 1718, att det för lappallmogen vore nyttigare och uppbyggligare, om det funnes pastor i Arvidsjaur, då annex till Arjeplog, i stället för i Silbojock, men först efter därom hos riksdagarna gjord hemställan af prosten Carl Solander genomfördes denna omläggning enl. kgl. brefvet 26 juni 1734, och sedan den siste pastorn i Silbojock följ. år förflyttats som khde till Arjeplog, blef Silbojock först annex och uppgick slutl. 1776 helt i detta pastorat.

Efter att till en början användt en säkerligen ganska primitiv predikolokal uppförde man ordentlig kyrka jämte prästgård i början af 1640-talet. Ett år 1651 upprättadt kyrkoinventarium upptager följande föremål: 1 st. kalk förgylt, 1 st. pateen förgylt, 1 st. ermekledhe på kalken sytt med swart silkie, 1½ aln rödt piuk¹ fram för altaret, 1 st. theenflaska om ½ kanna, 1 st. jernstaka medh 2 pijpor. Vid det norska öfverfallet 1659 brändes äfven kyrkan d. 16:e aug. sedan den beröfvats sina värdesaker. Kalken hamnade i Skjerstads kyrka vid Saltenfjord, men gick förlorad vid dess brand år 1873. Längre fick man i Silbojock nöja sig med någon provisorisk kyrksal, ty att en sådan funnits framgår af en utgiftspost i kyrkoräkenskaperna² för år 1687 gällande ett par stora och två par mindre kyrkfönster. Ny kyrka uppfördes emellertid sommaren 1691 och följande års räkenskaper upptaga bl. a. utgifter för rödfärg till yttre bestrykning, indigoblått m. m. till målning af predikstol och fönsterpanel, anskaffade ljuskronor o. s. v. Denna kyrka förstördes 1747 genom brand, anlagd af en sinnesrubbad broder till den siste khden i församlingen, och någon ny uppbyggdes ej sedermera på samma plats. Enligt en visitationsakt från 1774 användes

¹ Pjuk, ett slags ylletyg eller kläde.

² Silbojocks och Arjeplogs kyrkoräkenskaper äro sammanförda fr. 1755-1776 efter att tidigare förts skilda.

då ett af tvenne gamla bodar sammansatt ganska förfallet hus för gudstjänsten. År 1770 hade dock frågan om uppförande af en ny kyrka i Silbojock varit på tal men efter hemställan af pastor J. Öhrling i Arjeplog uppskjutits i afvaktan på det planerade återupptagandet af gruvedriften i Nasafjäll (Hdpr. 13/2 1771). Då intressenterna i detta företag ansågo det förmånligare att förlägga smälthyttan till ett ställe vid Laisälven, som sedan fick namnet Adolfsström, hade därmed Silbojock som kyrkoplats definitivt spelat ut sin roll. Ett kapell uppfördes i stället vid Löfmock (se Arjeplog). Hyttanläggningarna vid Adolfsström iordningställdes under åren 1772-75, och där uppfördes äfven en större byggnad inrymmande dels kyrksal, dels bostad åt en brukspredikant. Denna befattning indrogs emellertid redan efter ett tiotal år såsom obehöflig.

Silfververkets historia är ingående skildrad af *Janrik Bromé*: Nasafjäll, Sthlm 1923.

KYRKOHERDAR.

1. **Johannes Joh. Byrelius** (1640-44) medföljde som själasörjare den första arbetsstyrkan, som hösten 1635 drog upp till Lappmarken för att sätta i gång Nasafjälls silfververk, och uppbar från och med 1 okt. d. å. lön i egenskap af brukspredikant (KA. Norrl. Landsbok 1635). Innan frågan om tillsättningen af khdar i de nybildade lappmarks-pastoraten togs upp till behandling i Upsala domkapitel, inhämtade ärkebiskop Paulinus yttrande af bergmästare Philip Lybecker och lappfogden Olof Jonsson rörande lämpliga kandidater och deras förslag, afgifvet i Spånga 11 okt. 1640, gick beträffande Silbojock helt naturligt ut på, att dittillsvarande predikanten vid hyttan hr Hans Byrelius borde vinna denna befordran samt att till hans subsid skulle anslås 500 dlr, hvaraf 100 felades. Vid domkapitlets sammanträde 20 okt. s. å. beslöts, att Dn. Johannes Byrelius skulle vara pastor vid Silbojock eller Servisjaur, hans lön 40 dlr hvitt mynt och 36 t:r sädh, hvarvid anmärkes, att han hafver nyligen själf förskaffat sig augment på lönen. Byrelli verksamhet i den nya tjänsteställningen blef ej långvarig. Han hade här uppe ådragit sig ohälsa och redan i slutet af år 1641 torde han anmält sin önskan att få transport till något pastorat nere i kustlandet, att döma af den konfirmation, som konsist. 4 jan. 1642 gaf Abraham Burelius att blifva »predikant uthi dn. Johannis Byrelli ställe widh Pitheå silfwerbruk». Den sistnämnde fick emellertid nöja sig med den komministratur i Luleå landsförs., som han år 1645 tillträdde och behöll till sin död. Se vidare 1:ste komm. i *Neder-Luleå* n. 5.

2. **Abraham Michaelis Burelius** (1644-56). Efter att i 12 år tjänstgjort som kapellan i Burträsk (I, s. 186), förordnades han 1643 till predikant i Nasafjäll (II, s. 172) och fick med denna befattning följande

år förena khdetjänsten i Silbojock, hvarå han redan 1642 erhållit konfirmation (se föreg. khde). I en skrifvelse, dat. Arjeplog 10 febr. 1648, kallar han sig pastor in Silbojock et Naasafiel. Å kvittensen öfver den i Burträsk 10 dec. 1649 uppburna årslönen 40 t:r spl och 60 dlr s:mt skrifver han sig verbi divini minister in Nasafjäll. I kvarntullslängden för Skellefteå och Burträsk år 1656 är han däremot uppförd som pastor i Silbojock. Åt bruksförvaltaren Ægidius Otto öfverantvardade han kyrkans kontanter 34 dlr 28 öre k:mt samt en silfversked om 2 lod den 21 mars 1656, då han stod i begrepp att lämna orten för att tillträda khdebeställningen i *Öfver-Kalix*, se där vidare,

3. **Ericus Petri Noræus** Angermannus (1656-97), f. omkr. 1618 i Nora s:n. Stud. i Upsala 15 febr. 1645; blef hörare 1650 i Piteå skola och kallar sig 1653 scholæ Pithensis præceptor classicus (d. v. s. kollega i 3:dje klassen). Tillträdde Silbojocks pastorat 1656 med samma lön som företrädaren och mottog 6 juni följande år den af bruksförvaltaren omhänderhafda kyrkokassan. Hans ämbetsutöfning stördes på ett öfverraskande och ödesdigert sätt genom det anfall, som en norsk ströfkår i aug. månad 1659 företog öfver svenska gränsen och som ledde till hela bruksdriftens upphörande. Själf ögonvittne har khden skildrat händelseförloppet i en relation, dat. Arjeplog 30 aug. 1660.¹ Han omtalar, huru han d. 15 aug. 1659 kl. 5 om morgonen varit ute med proviantskrifvaren vid bruket för att dra upp fiskenoten i Piteträsket (Sädvajaur) och just höll på att hala båten i land, då den fientliga styrkan, 20 man till häst och 80 man till fots, kom »ansättiandes uthi en gruffweligh furie». Anföraren, länsamtmanen i Nordlanden Preben von Ahnen satte pistolen för hans bröst och frågade, om han ville låta sig fånga eller nederskjuta; »bad alltså om kvarter» (pardon, nåd). Medan plundringen af proviantförråden och bruksinventarierna som bäst pågick, fick khden och hans hustru företräde inför »junkaren», anhöllo om förskoning till lif och egendom, »hvilket omsider till en del beviljades». Påföljande dag beröfvades kyrkan sin klocka, mässe- och altarkläderna samt andra mobilier, hvarefter den jämte flertalet hyttebyggnader stacks i brand. På prästfolkets ödmjuka bön skonades emellertid lilla hyttegården med tvenne mjölbodar, som pastorn betecknade som sin privategendom, under det att kronans hus, bodar, bagar- och bryggstugor samt fähus spolierades. Fienden aftågade därpå till Nasafjäll, där förstörelseverket fullbordades d. 18 aug. Då det klena ekonomiska utbytet af grufdriften icke lockade till dess återupptagande

¹ RA, Bergskollegii arkiv. Berättelsen är i sin helhet aftryckt af *Bromé*, anf. arb. s. 242.

och nybyggerväsendet i dessa trakter trots statsmakternas uppmuntran icke haft nämnvärd framgång, blef pastoratets vidare existensberättigande starkt ifrågasatt. Konsist. i Hsand förkunnar sålunda 10 maj 1661, att dn. Ericus Petri Noræus, förordnad predikant vid Silbojoki, tillsvidare må behålla sina förre lappar, och så framt silfverbruket härefter icke upprättas utan det i Luleå uppfunnet är (Kedkevare) i stället upptages, må han sig dit begifva och njuta den lön, som där faller. (Hdpr.) Någon förflyttning blef emellertid ej af, utan Noræus stannade som pastor i Silbojock och kunde nu mera odeladt och med framgång ägna sig åt omvändelseverket i denna del af lappmarken. Ny kyrka uppfördes först 1691. Han afled i febr. 1697 och begrofs i Arjeplogs kyrka på samma gång som sin ungdomsvän och kollega khden därstädes Johan Læstadius.

G. 14/11 1652 i Piteå m. *Barbro Persdotter*, dotter till lappfogden Pehr Anundsson i Klumben och Karin Olofsdotter Burman. Med anledning af giftermålet gaf brudgummen 8 dlr till Piteå sockenkyrka och vid hustruns död år 1682 skänkte han en silfverskål till Arjeplogs kyrka.

Barn, hvilka antogo namnet *Fjellström: Petrus*, f. 4/10 1657, faderns efterträdare; *Erik*, klockare i Arvidsjaur; *Mårten*, handlande i Piteå, sedan klockare i Silbojock; *Johan*, bodde i Piteå 1687, sedan borgare och skeppare i Norge; *Könik*, d. 1680, begr. i Piteå; *Karin*, g. m. komm. Steph. Dalin i Burträsk; *Sophia*, g. 1) m. rådman Joh. A. Burman i Piteå, 2) m. rådm. Abrah. N. Touscher; d. 1728; *Barbro*, g. m. Anders Læstander, klockare i Piteå s:n; *Brita*, f. 1667, g. m. khden Johan J. Læstadius i Arjeplog, sedan i Silbojock, n. 6.

4. **Petrus Noræus Fjellström** (1698-1706), f. 4 okt. 1657 i Silbojock, företrädarens son. Stud. i Upsala 31 mars 1677. Enl. akad. konsist. prot. 22 aug. 1678 supplicerade »lappen» Petrus Noræus om någon vidare hjälp, eftersom han icke kan subsistera af stipendio simplici, som han hafver. H. Höggrefl. Exc. (Universitetskansleren) skattade icke allenast billigt utan ock högnödigt att hjälpa honom, på det han framdeles må kunna uppbygga församlingen där på orten, viljandes att han måtte ännu få ett simplex stipendium till det förra. Han prästvigdes till adj. åt sin fader 1682 och blef hans efterträdare som khde 1697 samt introducerades 29 jan. följ. år. Liksom fadern gjorde han sig känd för sitt nit att utrota lapparnas hedniska sedvänjor men förfor härvid många gånger med onödig stränghet och hänsynslöshet. Belysande härför är ett bref, som han aflät till superint. M. Steuchius, dat. Piteå 24 nov. 1686. I egenkap af faderns hjälppräst hade han företagit en resa i fjällen och omtalar som sin erfarenhet, att de till Silbojock hörande lapparna i allmänhet öfvergifvit hedendomen, men att det ännu fanns många afgudadyrkare i närgränsande pastorat. Under färden, som företogs i sällskap med tre

lappar, däraf en länsman och en fjärdingsman, hade man uppsökt en sådan utpekad nomadlapp Erik Eskilsson från Umeå landsförs. Då hvarken förmaningar eller hotelser hade någon verkan, förstörde herr Per lappens afgudaaltare och medtog hans spåtrumma. På återfärden upphanns prästen af lappen och ett par likasinnade kamrater, hvilka med våld återtogo trolltrumman. Fjellström omtalar äfven en annan lapp Anund Thorsson från Turpenjaur, som öppet förklarar sig aldrig vilja öfvergifva sina hedniska förfäders tro, och slutar sitt bref på följande sätt: »Få nu dessa två förhärdade människor mer lefva, så må ej någon präst vara ibland lapparne mera eller något Guds ord, ty dessa förvilla de andra; vore därför önskeligt att ogräset måtte rensas förr än skördetiden kommer».¹ Vid februaritinget 1687 ransakades denne Erik Eskilsson och dömdes till höga böter samt lofvade vid påföljande års ting inför nämnden och tre närvarande lappmarkspräster att öfvergifva sitt afgudereri. Ett hårdare öde vederfors en annan lapp Lars Nilsson i Norrvästerbyn, hvilken för sitt vidhållande af tron på sina afgudar dömdes till döden och efter kristlig beredelse af Fjellström på våren 1693 led sitt straff (närmare härom se *Bromé.*, anf. arb. s. 194-198). Khden afled 15 maj 1706.

G. 13/2 1683 m. *Agatha Læstadia*, f. i Arjeplog 4/10 1667, dotter till khden därst. Johan N. Læstadius n. 3. Med henne hade Fjellström 18 barn. Hon afled efter 42 års änkestånd i Kalajoki (Österbotten) 12/6 1748. Hennes efterlevande räknades till inemot 150 personer. Ett par verser ur ett grafkväde vid mannens död hade följande lydelse:

I ödemarken lemnad blifver	Men Han, som nåden sin utbreder
Förutan jordiskt understöd	Och sina aldrig öfverger,
En ensam, hvilken ödet drifver	Han åt en själ nu nåd bereder,
Från gods och hem, från hus och härd,	En Hagar uti öknen ser;
För barn tre gånger sex en moder,	En mor med sina barn i öknen
Wisst gutos här ut tårefloder.	Han hjälper op ur sorgetöcknen.

Barn: *Barbro*, f. 1684, g. 1) m. Per Byskman, 2) m. tingstolken Erik P:son Sorsell, d. i Piteå 12/9 1759; *Anna*, f. 168(5), g. m. Hans L:son Wagnberg, skeppare i Norge; *Justina*, f. 1686, g. 1) m. en Sandberg, 2) m. Henrie Blommendahl, sergeant, sedan sadelmakare i G. Karleby; *Eric*, f. 1688, befallningsman på Gotland, lefde ännu 1748; *Agatha*, f. omkr. 1690, g. m. Gabriel Calamnius, korporal vid Åbo läns kavalleri, sedan landsfiskal i Kalajoki; *Maria*, f. 169(2), g. m. Christian Hansson, skeppare i Trondhjem; *Ulrika*, f. 1694, g. m. inspektor Per Lindroth, d. 1758 på Charlottenborg vid Motala; *Sophia*, f. 169(5), g. m. Jöns Hansson, fiskare i Norge; *Pehr*, f. 2/3 1697, khde och prost i Lycksele; *Carl*, f. 1698, khde i Själevad; *Johan*, f. 1699, med d:r, amiralitetsmedicus, assessor, d. 24/1 1760; *Eva*, f. 30/11 1703, g. m. Joseph Calamnius, borgare i G. Karleby, *Margareta*, g. m. Carl Tilé, mönsterskrifvare vid Österbottens regem.; 5 barn döda i yngre år.

¹ Brevet är aftryckt i Tidningar utg. i Upsala 1776 n. 18.

5. **Laurentius Rangius** (1709-17), f. i Ranbyn, Sorsele, af lappska föräldrar. Från Hsands gymn. stud. i Upsala 15 aug. 1688; prästv. 1691; komm. i Lycksele-Sorsele 1693; hitkom som pastor i Silbojock 12 apr. 1709. För någon förseelse pliktade han år 1711 till Arjeplogs kyrka 150 dlr k:mt, som inlevererades af befallningsman Erich Bjur (kb.). Under åren 1701-13 utarbetade Rangius en öfversättning af Nya Testamentet till lappska. Denna, som i manuskript förvaras i Upsala Univ. bibliotek (sign. T 4), är dock enl. prosten P. Fjellströms uttalande¹ mycket ofullkomlig, enär öfversättaren endast behärskade sin egen dialekt och tanken på en normalisering af lappska skriftspråket vid den tiden ännu icke var väckt. I ett bref till Hsands konsist. 11 maj 1716 anför Rangius som svar på gjord förfrågan, att alla predikningar där uppe ske på lappska språket, men icke psalmerna, och hemställer, att barnen i Lycksele skola hädanefter måtte vänja sig med de brukeligaste psalmer på sitt modersmål. Detta förslag fann konsist. välbetänkt och gaf order, att lärjungarna i lappskolan skulle inöfva lappska psalmer, dem de sedan under skolemästarens direktion skulle vid gudstjänsten sjunga, hvaraf ock de äldre i församlingarna småningom kunna fatta lust att göra detsamma. Pastor Rangius afled i nov. 1717 vid en måltid hos komm. E. Brunström i Skellefteå, dit han nedrest för att uppbära sin lönespanmål.

G. m. *Anna Vacker*, bonddotter från Umeå. Det underhåll, som hon och barnen erhöilo för det arbete och den möda, hennes man haft med N. Testamentets öfversättning, indrogs för vissa orsakers skull (Hdpr. 12/3 1718). Efter nådårets utgång 1719 flyttade hon med sin son och dotter till Norge. Den förre afled kort därefter, den senare blef gift med en handlande. Själ f gifte änkan om sig med en svensk student Arvid Bistock, kateket i Saltdalen.

6. **Johan Læstadius** (1719-30), f. 30 jan. 1664, son af khde Joh. Læstadius i Arjeplog n. 3; kom till Piteå skola i febr. 1677, till Hsands gymn. 1682 och blef stud. i Upsala 26 okt. 1686; prästv. till faderns adj. 2 apr. 1690, utn. till hans efterträdare i Arjeplog och introducerades där af Christopher Anzenius 29 jan. 1698. Då pastor Rangii dödsfall anmäldes i Hsands konsist. 11 dec. 1717, upplöstes äfven ett bref från Joh. Læstadius, däri han begärde Silbojocks pastorat, efter han i 18 års tid uppvaktat Arjeplogs och Arvidsjerfvi församlingar för ganska ringa lön, hvarmed han intet kan föda hustru och barn, orkar ej heller för sin ålderdom längre resa de långa vägarna. Læstadius beordrades att skyndsamligen begifva sig till Silbojock med utsikt att, sedan nådåret förflutit, bekomma pastoratet. På prosten Grubbs förord utnämndes han ock 5 mars 1718 till Rangii

¹ I företalet till hans 1755 utg. lappska öfvers. af Nya Testamentet.

efterträdare och tillträdde i maj 1719. Han afled apr. 1730 och begrofs 19 jan. följande år af v. prosten Carl Solander i Piteå.

G. m. *Brita Noræa Fjellström*, dotter af khde Erik Noræus härst., d. 3/3 1753 i Arjeplog.

Af 12 barn kända: *Anna*, g. m. komm. i Lycksele-Sorsele König Granlund; *Barbro*, g. 1740 m. Nybyggaren Anders Hansson i Stensund, Sorsele; *Brita*, g. 1720 m. mönsterskrifvaren Jakob Möller; *Johan*, f. 1700, faderns efterträdare här, sedan khde i Arjeplog n. 7; *Agatha*, g. 28/12 1744 m. Pehr Wagnberg, skeppare i Norge; *Margareta*, g. 1742 m. khde Joh. Öhrling i Jockmock n. 6; *Erik*, f. 1712, handelsbetjänt i Sthm, sinnesrubbad, satte eld på Silbojocks kyrka 1747, d i Kvickjock 27/10 1783 (kb.).

7. **Johan Læstadius** (1731-35), son till företrädaren. I skrifvelse 15 apr. 1730 underrättar prosten Dan. Solander konsist. i Hsand om faderns frånfälle och anhåller tillika om succession för sonen, som då låg som student i Upsala, enär han var både språket mäktig och ägde godt loford om sig. Konsist. biföll och anmodade biskop Barchius, att examinera och ordinera Læstadius, hvilken begärt att blifva prästvigd söderut. I bref 18 juni s. å. anmäler L. att han till följd af biskopens förhinder varit nödsakad anlita utn. biskop Schröder, som dagen förut efterkommit hans begäran, samt att han stod i begrepp att omedelbart på en Luleå-farkost afresa norrut för att öfvertaga den honom anförtrodda pastorsbeställningen i Silbojock, dit han enl. senare meddelande anlände 9 juli. Då församlingen enl. kgl. bref 26 juni 1734 skulle läggas som annex under Arjeplog, tillträdde han där som pastor 1735. Se *Arjeplog*, khde n. 7.

BRUKSPREDIKANT vid ADOLFSSTRÖMS hytta.

Ehuru rätteligen sorterande under Arjeplogs pastorat, upptages denna äfven vid Nasafjälls silfververk bundna befattning i anslutning till Silbojocks bruksförsamling.

Jonas Risberg (1774-85), f. i Piteå landsförs., prästv. 4 sept. 1774 till brukspredikant härst. Genom en misslyckad fiskeinrättning i Märkeforsen 1 mil nedanför Adolfsström, anlagd 1776, men förstörd af vårfloden s. å., hade Risberg och bruksbokhållaren P. J. Östergren åsamkat bolaget stora kostnader, hvilket påtalades vid bolagsstämman i jan. 1778. En af intressenterna, majoren D. Lagerbohm framhöll vid samma tillfälle, att omsorgen för Guds ords spridande i Lappmarken vore värd allt beröm, men ansåg det mera löjligt än nödvändigt att ha präst utan församling. »En väl skrifven postilla hade, med mindre kostnad för bruket, för bok-

hållaren och hans käresta samt de få bruksknektarna kunnat göra lika nytta och uppbyggelse» (*Bromé*, anf. arb. s. 287, 292). Företagets dåliga ekonomi tvingade bolaget år 1785 att anmäla brukspredikantbefattningen såsom öfverflödig, hvarför Risberg fick förordnande som komm. adj. i sin hemsocken, där han 1788 tillträdde ss. ordin. komm. Se *Piteå* landsförs.